

Florí inèdit de Perpinyà amb marca S

M. DE CRUSAFONT I SABATER*

Fa uns dos anys, ens arribà la notícia de l'existència d'un florí català a nom de Pere i amb la marca S, juntament amb una imatge de poca qualitat obtinguda amb un escàner. Indagàrem sobre el seu pes i se'ns donà la xifra de 3,58 grams. Com que no teníem la seguretat sobre la seva autenticitat per no haver-lo vist físicament, i com que el pes era superior a qualsevol dels florins coneguts atès que el més pesant ens donava 3,52 grams, no tinguérem en compte aquest tipus monetari en el nostre darrer llibre.¹ S'ha de tenir present que a la talla de 68 peces el marc que s'aplicà als florins de Pere III des del seu inici, el pes màxim era de 3,5294 grams i, com és lògic tractant-se d'un metall tan valuós com l'or, els arrendadors o la seca assajaven de situar els pesos reals, és a dir, el de les peces fabricades, entre el pes màxim i el pes tolerat.

Si recopilem els pesos de les primeres marques de Perpinyà (és a dir, les d'escudet català en cairó, V, A, R i espasa i llegenda P. REX ARAGO), trobem la següent llista de pesos:

3,52	marca A
3,49	marques espasa i V
3,48	marca A
3,46	marques escudet català en cairó i R
3,45	marques escudet català en cairó, V i A

Això sembla indicar que, en aquesta primera etapa, la tolerància degué ésser molt estreta ja que els pesos dels florins es mouen entre poc menys del pes co-

* Doctor en Història. President de la SCEN.

1. Ens referim a M. DE CRUSAFONT, *Història de la moneda de la Corona Catalana-Aragonesa medieval*, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona, 2015. En aquesta obra fèrem una nova ordenació dels florins de Perpinyà de la primera etapa, tabulant llegendes, marques i característiques físiques com ara la llei. Aquest plantejament oferia una nova visió de l'ordenació i distribució de les marques.

rresponent a la talla legal de 68 (és a dir, 3,5294 g) i poc més de la talla 69, que ens dóna un pes de 3,478 g, i sens arribar a la talla 70, que dóna ja un pes de 3,428 g. Més endavant, però, la tolerància en el pes es va relaxar i la major part dels florins presenten pesos a l'entorn dels 3,4 g, i els pesals monetaris revelen una tolerància de dos punts en la talla en el cas dels pesals múltiples, més exigents, i de fins a cinc punts en els pesals individuals, menys exigents.²

El fet és que la peça de la marca S ha tornat a aparèixer, l'hem pogut examinar i fotografiar i és indubtablement autèntica. Hi ha molt elements que li són favorables en aquest sentit: la factura dels dibuixos, molt més acurada en les primeres sèries de Perpinyà; la llei de 22,565 quirats assimilable amb l'exigida de 22.75 quirats en la tercera sèrie d'emissions; el contingut de la lliga, amb un 75 % d'argent i un 25% d'aram, que resulta ésser de les millors conegudes; la marca S, que coincideix també, com veurem, amb la inicial d'un arrendador corresponent a aquesta tercera etapa d'emissions; i la llegenda ARAGO REX P, que comença justament en aquesta tercera etapa. Finalment, el punt entre els peus de Sant Joan, una característica que mencionaven els manuals de mercaderia, però que mai havia estat constatada en florins d'aquesta etapa perpinyanesa de les lleis altes. És impossible que un falsador hagués tingut presents totes aquestes característiques, que llavors no s'havien ni tant sols tabulat a l'hora de fer una falsificació.

Vegem, doncs, la descripció de la peça:



2. CRUSAFONT, M., *Pesals monetaris de la Corona Catalano-Aragonesa*. Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona, 1999, p. 96-97.

Florí d'or de Perpinyà amb marca S d'extrems bifurcats i llei de 22,565 quirats. La lletra B de l'anvers sembla gravada sobre una altra d'anterior que fa de mal identificar (una rosa?).

a/ .S.IOHA-NNES B S	Sant Joan de front. Un punt entre els peus.
r/ +ARAG-O.REX P.	Llir.
Pes: 3,58 g	Ø = 20 mm Inèdita

Cal assenyalar que, tal com succeeix en altres casos, l'estil de la lletra que fa la funció de marca té un traçat molt més acurat que l'altra S de la llegenda i, a més, presenta els extrems bifurcats. El mateix es podria dir en el cas de la marca A gòtica quadrada i ben dibuixada com a marca i llatina (de fet apuntada i amb barra a dalt), i molt més mal dibuixada de les que formen part de la llegenda. Pel que fa a la marca que sembla endevinar-se sota la B, poc més hi podem afegir. Tot i que les marques de rosa semblen correspondre majoritàriament a etapes tardanes, tampoc és impossible el seu ús en aquesta fase, com ens ho assenyala un dels manuals de mercaderia per a l'etapa primera, la de les lleis més altes.

Com hem dit abans, és important la presència del punt entre els peus del sant. Els manuals de mercaderia italians ens parlaven de florins que portaven "un punto a recto" i uns documents valencians que parlen de la fusió de florins d'alta llei en designen a uns com "de un punt". Els documents de València no ens precisen la llei d'aquests florins, però el manual italià n'hi assigna una de 20 quirats, inferior a la del nostre exemplar. Certament, res impedeix que es fessin també florins amb el punt abans dels de llei de 20 quirats. En qualsevol cas, queda clar que aquests petits detalls que a voltes ens assenyalen els manuals no són pas qüestions menors.

En analitzar la cadència de les emissions perpinyaneses, vàrem constatar un primer grup d'emissions a la llei de 23,90/23,75 quirats amb llegenda P REX ARAGO, un segon grup amb la llei de 23 quirats amb la llegenda P ARAGO REX, i una tercera a la llei de 22,75 quirats i la llegenda ARAGO REX P, que ja perdurà en els florins de totes les emissions posteriors.

El florí que descrivim, amb la llegenda ARAGO REX P i llei de 22,565 quirats (assimilable, com hem dit a 22,75 quirats), correspon, doncs, a la tercera etapa de les emissions.

Què pot significar la marca S? Unes dècades enrere, quan hom havia oblidat les marques d'emissió de Perpinyà que tan bé havia documentat Botet i Sisó l'any 1909,³ hom hauria cuitat a cercar alguna població que comencés amb S, com ara Sabadell, Solsona o Sogorb, o hauria enviat el florí a Sardènia. Avui hem recuperat aquella informació i podem assegurar que qualsevol florí amb una

3. BOTET I SISÓ, J., *Les monedes catalanes*, vol. II, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1909.

lleï superior als 18 o 20 quirats ha d'ésser forçosament de Perpinyà i anterior a l'any 1365, en què el rei va acordar a les Corts de Tortosa de fixar la lleï del florí en el futur a 18 quirats. Per tant, la S ha de fer referència a algun arrendador com en el cas de l'espasa, que és la marca dels arrendadors Blan, tan assíduament presents en aquesta etapa de les emissions.

En el grup de les emissions de 22,75 quirats, hi havíem pogut adscriure alguns dels florins amb la R i alguns de l'espasa, però també havíem deixat dit que hi havia d'haver "altres marques a identificar", llevat que s'hagués anat reiterant la mateixa en successives emissions. Efectivament, en aquesta etapa que es mou entre el 1354 i el 1360, hi ha set contractes d'arrendament de les emissions, sis de les quals atorgats a Joan Pluer i Pere Blan i/o algun altre soci i una a Berenguer i Arnau Bertran. Botet, però, trobà un paper solt a l'Arxiu Reial de Barcelona (anomenat erròniament Arxiu de la Corona d'Aragó) en el qual constaven els comptes d'uns arrendadors anomenats Simó de Soler i Bernat Descoll. En aquesta data, l'arrendament havia d'ésser encara en mans de Pluer i Blan, segons l'acord del 1354, però ja sabem que Pere III no tenia gaires dificultats per concedir algun arrendament paral·lel o fins i tot anular el que hi havia en vigor si algú li donava més diners. L'arrendament de Soler i Descoll fou, doncs, una realitat, i el més lògic és suposar que la S de la moneda hagi de correspondre a Simó de Soler, de manera que l'emissió de la peça s'ha de situar entorn del 1356.

La raresa extrema de totes aquestes peces perpinyaneses de lleï alta està perfectament justificada. El mateix rei Pere III va manar que es fonguessin totes les que es trobessin a fi de batre florins de lleï de 18 quirats, després de l'acord de les Corts de Tortosa del 1365.

La peça queda, doncs, perfectament encaixada en el grup d'emissions de lleï de 22,75 quirats amb cronologia 1355-1362 i té la seva cronologia més precisa entorn del 1356 a causa de la marca S, que ha de correspondre a Simó de Soler ja que no hi ha, en els arrendaments d'aquests temps, cap altre arrendador amb un nom que encaixi amb aquesta lletra.

Restava només el problema del pes excessivament alt. Un cop vistos els arguments indubtables sobre l'autenticitat de la peça, potser no ens hauríem de preocupar gaire d'aquest fet. És ben sabut que en les fabricacions medievals de les monedes, amb totes les precarietats tècniques amb què havien d'operar, sovint apareixien peces de pes més alt del compte, un grup que la seca solia denominar "el gras", i altres de pes inferior a la tolerància i que es denominava "el magre". Hi havia una sèrie de normes de compensació que toleraven més o menys la presència de peces grasses o magres i, en molts casos, es determinava que la fabricació era acceptable si es compensaven entre elles. Per tant, un pes individual desviat a l'alça tampoc té una importància decisiva. En el nostre cas, però, hi ha encara un altre factor. Just a sota la marca S, hi ha com un regruix a la peça, com

si, en encunyar-la, s'hi hagués interposat entre l'encuny i el disc una gota de metall que va quedar adherida a la peça. És un fet que s'ha pogut observar sovint i que, en aquest cas, podria ésser responsable, almenys en part, de l'excés de pes que hi hem trobat. Si fou així, el disc llis per a encunyar ja hauria passat els controls i, per tant, el pes excessiu podria haver passat desapercebut. Cal tenir present, en qualsevol cas, que aquesta diferència a l'alça és només de 0,05 grams.

Resoltes, doncs, totes les qüestions, el fet important és que s'ha pogut enriquir la numismàtica catalana amb un nou tipus amb marca S, corresponent al taller de Perpinyà. Agraïm molt a Aureo/Calico i a Teresa Sisó les dades que ens ha donat sobre aquesta peça i, molt especialment, les anàlisi de contingut de metall que ha fet realitzar i que ens ha aportat un element bàsic per a la seva ubicació cronològica.